

ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА

Андрюшина О. В.,

старший викладач кафедри практики та методики навчання англійської мови
Київського університету імені Бориса Грінченка

СТРАТЕГІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ НА ОСНОВІ ДЕРЖАВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА НАУКОВО ОБҐРУНТОВАНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ (ДОСВІД США)

У статті досліджено правове підґрунтя освітньої політики США щодо стратегічних змін в освіті та його зв'язок з науковими дослідженнями. Наведено трактовку поняття «науково обґрунтоване дослідження». Проаналізовано фактори, які впливають на стратегію впровадження регіональної освітньої політики та її ефективність.

Ключові слова: правове підґрунтя, освітня політика, науково обґрунтоване дослідження, стратегія впровадження, фактори впливу.

Актуальність. Останніми роками в Україні спостерігаються зміни в освіті, мета яких — підвищення якості освітніх послуг та рівня здобутих знань, дотримання міжнародних освітніх стандартів, надання рівності в доступності якісної освіти, відстеження стану освітньої галузі та її складових з метою подальшої корекції, можливість продовжувати освіту протягом життя. Такі зміни відбуваються відповідно до освітньої політики країни, яка базується на державному законодавстві (Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти», закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», положення «Про загальноосвітній навчальний заклад», постанова «Про порядок зовнішнього оцінювання та моніторингу якості освіти»). Слід зазначити, що в Україні система управління освітою та впровадження державної освітньої політики відбувається без урахування регіональної специфіки. Аналіз наукової літератури дозволив зробити висновок, що проблема наукового відстеження стану освітньої галузі для виокремлення регіонів, які потребують певних змін в освіті відповідно до висновків науково обґрунтованих досліджень щодо регіональних особливостей, є для України досить новою. Дослідники Я. Бродський, В. Гальперіна, М. Дробноход, В. Зайчук, Л. Калініна, Н. Кнорр, І. Лікарчук, Т. Лукіна, О. Ляшенко, О. Максимов, Г. Максимова, І. Крамаренко, І. Осадчий, О. Пастовенський, В. Савельєв, В. Степашко, Г. Щекатунова аналізують проблеми регіональної освіти в контексті оцінювання освітнього закладу, управління таким закладом, проблем зовнішнього незалежного тестування в регіонах та державного регулювання системи наукових досліджень по Україні. Питання узгодженості державних освітніх стратегій відповідно до результатів науково обґрунтованих досліджень потребує подальшого дослідження і врахування досвіду країн, зокрема США, в яких законодавчо було визначено необхідність наукового обґрунтування змін освітніх стратегій та практично перевірено ефективність їх узгодженості з регіональним контекстом, є, на нашу думку, актуальним.

Мета нашого дослідження — визначити правове підґрунтя освітньої політики США щодо стратегічних змін в освіті на регіональному рівні (рівні штату) та дослідити його зв'язок з науковими дослідженнями. **Завдання:** окреслити правову базу США, на основі якої формується освітня політика держави; навести визначення терміна «науково обґрунтоване дослідження»; дослідити фактори, які впливають на впровадження федеральної освітньої політики на регіональному рівні (рівні штату).

Освіта в США та формування освітньої політики на національному, регіональному та місцевому рівнях є підпорядкованою низці державних законів, постанов і програм уряду, доповідей неурядових асоціацій з проблем освіти, серед яких важливо зазначити «Закон про захист національної освіти» (National Defense Education Act), «Закон про початкову і середню освіту» (Elementary and Secondary Education Act), «Нація в небезпеці» (Nation at Risk), «Час для результатів» (Time for results), «Америка-2000: освітня стратегія» (America-2000: an education strategy), «Національні цілі в освіті» (National education goals panel, national educational goals report: building a nation learner), «Цілі 2000» (Goals 2000), «Жодної дитини поза увагою» (No Child Left Behind Act).

Серед цих законів і державних програм доцільним є виокремлення таких, що є підґрунтям для створення освітньої стратегії щодо доступності якісної освіти для всіх громадян держави і дотримання націо-

нальних освітніх стандартів, підняття рівня освіти в сільській місцевості, державної допомоги малозабезпеченим родинам, відстеження стану освітньої галузі, її управління та прогнозування розвитку на різних рівнях, а головне, забезпечення такої стратегії науково обґрунтованими дослідженнями. Так, «Закон про середню і початкову освіту» (Elementary and Secondary Education Act, 1965) започаткував програми з поглибленого вивчення шкільних дисциплін і програми федеральної допомоги дітям з бідних родин і сільської місцевості [12]. Програмою «Цілі-2000» (Goals 2000, 1994) було передбачено розробку і впровадження загальних американських стандартів в освіті, створення Федерального агентства з освіти та Ради з національних освітніх стандартів, яка відповідає за сертифікацію стандартів у США [11]. «Закон про покращення американських шкіл» (Improving American Schools Act, 1994) підактом Title I започаткував державну допомогу дітям з фізичними вадами та таким, які потребують особливої уваги, щоб досягти високого рівня початкових стандартів. Також цим законом передбачено створення умов для покращення базової середньої освіти місцевими освітніми органами управління, затверджена освітня програма для дітей-мігрантів та учнів, які можуть не закінчити школу (students at risk), визначено механізм державного оцінювання і вимірювання, задекларовано доступність і рівність в освіті [10]. Постановою Департаменту освіти США у 1991 р. «Америка-2000: освітня стратегія» (America-2000: an education strategy) сформульовані основні напрямки розвитку освіти: удосконалення навчання у всіх школах, підвищення відповідальності вчителів за результати роботи і рівень знань учнів; створення нового покоління шкіл (1000 — до початку сторіччя); надання можливості всім, хто закінчив школу, продовжувати освіту; проведення перетворень у всіх ланках суспільства, передусім у родині (зміни в школі неможливі без відповідних змін у суспільстві) [1].

Кульмінаційним для створення освітньої стратегії та наукового обґрунтування змін в освіті на різних рівнях став закон «Жодної дитини поза увагою» (No Child Left Behind Act 2001), яким передбачено, що кожний американський учень до 2014 р. досягне такого рівня навчальних досягнень, які відповідають державним освітнім стандартам. Крім того, цим законом визначено наступні пріоритети та стратегічні завдання в освіті: впровадження гнучкої освітньої системи і надання влади батькам, посилення відповідальності вчителів за успішність учня, можливість обирати місце навчання, державна цільова підтримка шкіл, які демонструють невисокі результати навчання і мають великий відсоток учнів з малозабезпечених родин, використання тільки науково обґрунтованих програм і тільки таких, що довели свою ефективність [7].

Для впровадження державного закону «Жодної дитини поза увагою» стало очевидним необхідність проведення науково обґрунтованих досліджень, які б передбачали важливі для освіти зміни та визначали фактори, які впливатимуть на продукування по всій країні чіткої моделі проєкції навчального прогресу і на рівень відповідності освітньої політики штатів та регіонів федеральній політиці. В законі «Жодної дитини поза увагою» було сформульовано таке визначення терміна «науково обґрунтоване дослідження» (Scientific Based Research, SBR): а) означає, що дослідження містить точну, систематичну та цілеспрямовану процедуру отримання валідної інформації щодо освітньої діяльності та навчальних програм; та б) включає:

- систематичні та емпіричні методи, які надають можливість спостерігати та проводити експеримент;
- точний аналіз даних, які є відповідними до тестування висунутих гіпотез і суджень загального висновку;
- базові методи вимірювання та спостереження, які надають надійну та валідну інформацію для тих, хто вимірює і спостерігає, шляхом багаторівневих вимірювань і шляхом досліджень одних й самих або різних дослідників;
- вибірккові експериментальні або навіпекспериментальні моделі, в яких об'єкт (або об'єкти) вимірювання, програми або діяльності перевірені відповідно до існуючих внутрішніх і загальних умов, і за допомогою яких таке відстеження оцінює ефективність прогнозованих умов;
- системність висновків, яка надає можливість практичного використання експериментального дослідження;
- доведеність незалежними експертами об'єктивності й науковості досліджень [7, с. 34–36].

З того часу, як штат став нести конституційну відповідальність за забезпечення освітніх послуг своїм громадянам, освітній уряд штату став відігравати важливу роль при врахуванні інтересів чиновників, політиків, інших соціальних груп, що забезпечують комплексність освітнього процесу щодо відповідності федеральній політиці. В останні роки роль федерального освітнього уряду значно підвищилась, тому виникла необхідність встановлення балансу між федеральною освітньою політикою та політикою штату з урахуванням регіональних особливостей, затвердження освітніх стандартів штату відповідно до федеральних, і як наслідок — узгодженості наукових досліджень про впровадження федеральної політики на державному рівні, рівні штату та місцевих рівнях. Слід зазначити, що дослідження про роль штату як динамічного балансу між урахуванням федеральних законів та власних особливостей освітнього контексту були започатковані ще наприкінці 80-х — початку 90-х років минулого століття (В. Anderson, А. Bowman, М. Goggin, К. Leithwood, J. Lester, R. Matland, D. Musella, А. Odden, L. O'Toole). Взагалі, впровадження фе-

деральної політики розуміється як певна межа, відповідно до якої план, затверджений освітнім урядом штату, співвідноситься з федеральним освітнім урядом по всіх складових у наказі. Штат може обирати для впровадження деякі, всі або більшість аспектів, що наголошені в законі. Варіативність обсягу відповідності до плану штату використовується для визначення міри впровадження федеральної політики [5].

Після затвердження закону «Жодної дитини поза увагою» та визначення терміну «науково обґрунтоване дослідження» науковий пошук було продовжено і доведено, що на ефективність впровадження федеральної політики на рівні штату та місцевому впливає низка факторів і підфакторів, серед яких основними є три: можливість штату впроваджувати федеральну політику, контекстуальне середовище освітньої політики штату та сприятливість для впровадження такої стратегії.

Фактор можливості штату впроваджувати федеральну політику трактується як урахування штатом наукових досліджень, що свідчать про можливість обмеження або полегшення застосування федеральної освітньої політики. В такому контексті виокремлено підфактори.

1. *Інституційні*, які: 1) враховують зв'язок між даними попередньої технічної експертизи, проведеної різноманітними урядовими та не урядовими організаціями, та дослідженням із залученням вчителів, голів департаментів, спеціалістів з начальних програм і планів, керівників шкіл і регіонів (cross-functional teams). Така стратегія потребує затвердження штатом федеральної політики; 2) не потребують технічної експертизи, і освітня стратегія може бути просто впроваджена федеральним урядом. Було досліджено, що можливість освітніх змін на місцевому рівні підвищується тоді, коли є колегіальний зв'язок між регіональними департаментами, департаментами штату та федеральним. Також доведено, що обидві стратегії — з проведенням технічної експертизи та без її проведення — потребують співпраці з учителями, керівниками шкіл, місцевими департаментами освіти, узгодженості навчальних програм і планів для поєднання двох підходів з метою здобуття успішних результатів навчання. Така співпраця сприяє впровадженню моделі нової навчальної програми в штаті та здобуває найбільш придатний для студентів результат [2].

2. *Розвиток персоналу та технічна підтримка*. Простежено, що ефективність впровадження політики залежить від знань та вмінь тих, хто керує, планує та розвиває освітню стратегію на рівні штату, так само як і від тих, хто розробляє її концептуальний зміст (B. Anderson, T. Corcoran). Дослідженням Corcoran трьох шкіл мегаполісу (urban school districts) було доведено, що нестача компетентного персоналу була однією з причин промахів, які призвели до помилкової стратегії на основі врахування тільки практичного застосування. Рівень розвитку персоналу має прямий вплив на рівень технічної експертизи, доступної до місцевих управлінь освітою (Local Educational Agencies (LEAs)), а недостатня якість відповідної технічної експертизи також є причиною невдач. Було доведено, що за умов недостатнього досвіду регіональних комітетів в сфері підтримки та інтерпретації досліджень з наявними важливими або суперечними результатами та висновками проklamуються різні шляхи реформування. Як наслідок — нездатність затверджувати відповідні програми для використання регіонами та школами у зв'язку з браком необхідних технічних експертиз [2; 3].

3. *Фінансові ресурси*. Дослідженням A. Rotherham доведено, що, відповідно до звіту Національної ради державного законодавства (National Council of State Legislatures), 19 штатів у 2004 р. мали дефіцит бюджету 10 % від загального фінансування, тому роль федеральних фінансових ресурсів є дуже важливою відповідно до намірів штату впровадити політику. Але, враховуючи інтереси та концептуальні характеристики штату, федеральна фінансова підтримка актуальної стратегії не завжди визначається основним фактором, який впливає на впровадження освітньої політики, і, не зважаючи на кількість федерального фінансування, спрямованого на програму, освітній уряд штату має можливість приймати або не приймати в таких умовах програму для впровадження [8].

Фактор контекстуального середовища освітньої політики штату трактується в політичному та організаційному аспектах і розуміється як або можлива підтримка освітньої стратегії, або створення коаліції з метою блокування певних освітніх програм та стратегій. В політичному контексті освітній уряд штату має можливість продукувати широкі варіації в підходах, які використовують місцеві управління освітою (LEAs) для визначення пріоритетів у впровадженні політики. Дослідник S. Fuhrman довела, що діяльність LEAs підтримувала створення такої політики з іншими регіонами і штатами, яка продукувала пріоритетність місцевих інтересів замість простого прийняття стратегічних положень федеральної політики. S. Fuhrman та її колеги використовують термін «стратегічна співпраця» задля зображення, якою мірою LEAs є спроможними скористатися політичною можливістю координувати та розширювати політику штату відповідно до його потреб, передбачати і розробляти свою власну освітню політику [4, с. 255]. Розуміючи організаційну підтримку як позитивну стратегічну співпрацю, федеральне управління освітою використовує цей позитивний зв'язок для створення декількох потужних структур для підтримки Закону про освітні реформи (Education Science Reform Act 2002). Як наслідок — сучасне федеральне фінансування Департаментам освіти США базується на критеріях наукових досліджень, а започаткування програми «Те, що дійсно працює» (What works Clearinghouse (WWC) забезпечує використання наукових

джерел для новітніх освітніх програм і стратегій, дозволяє враховувати критерії 10 регіональних освітніх лабораторій, які є дійсною підтримкою штату у визначенні критеріальних моделей досліджень [9].

Фактор сприяльності впровадженню освітньої стратегії розуміється дослідниками як пряма залежність федеральної політики від стратегії, обраної кожним штатом. В наукових джерелах досліджено декілька стратегічних моделей — класична, політична та культурна стратегія впровадження освітньої політики [6]. *Класична модель* передбачає впровадження політики точно так, як зазначено федеральним урядом. Результатом такої стратегії стає висока точність політики, або те, що політика запроваджується поза межами потреб штату. Але через нестачу фінансових ресурсів у багатьох штатах, деякі з них можуть використовувати *політичну модель*, яка дозволяє узгоджувати федеральні накази для улаштування їх окремих аспектів на рівні штату. Такі домовленості стають поступками між штатами та федеральними управліннями — від змін до правил встановлення до розвитку стратегій. *Культурна модель* передбачає, що ті, хто встановлює освітню політику на федеральному рівні і на рівні штату, розглядають федеральну стратегію як бажаний взірць задля досягнення схожих, але зменшених цілей на рівні штату. В такому випадку федеральна політика узгоджується з місцевими та суто інституційними потребами штату.

Отже, відповідно до закону «Жодної дитини поза увагою», який представляє різні парадигми впровадження освітньої політики і створений для уможливлення практичного вибору освітян різних ланок, успішність застосування наукових досліджень було підтверджено. Цілі закону та його стратегічні завдання зумовили проведення науково обґрунтованих досліджень в галузі освіти, результати яких, в свою чергу, вплинули на опрацювання рішень на місцевому рівні та рівні штату щодо якості освітніх послуг, дотримання рівності в освіті, державного тестування, впровадження нових підручників, збільшення фінансової підтримки та призначення нових завдань для вчителів та директорів.

Висновки. Стратегія впровадження федеральної освітньої політики в США підпорядковується низці державних документів, підґрунтям яких є науково обґрунтовані дослідження в сфері освіти і які науково, на основі експериментальних та напівекспериментальних спостережень, представляють висновки, придатні для продукування по всій країні моделі навчального прогресу. На законодавчому рівні визначено складові науково обґрунтованих досліджень в освіті (закон «Жодної дитини поза увагою»). Окремі регіони (штати), базуючись на таких дослідженнях та враховуючи власні регіональні характеристики і потреби, мають можливість обирати певний обсяг змін, запропонований федеральним освітнім урядом. Основний контекст такого рішення — науково доведені фактори, що свідчать про можливість обмеження або полегшення та бажаність впровадження федеральної освітньої політики на регіональному рівні. Фактори та підфактори, які враховуються для прийняття рішення щодо обсягу освітніх змін та стратегій — інституційна модель впровадження освітньої стратегії; рівень розвитку персоналу та технічної підтримки; обсяг фінансових ресурсів, спрямованих на певну програму; науково підтверджена необхідність (або створення протидії) таких змін саме в цьому регіоні (штаті); модель впровадження — класична, політична, або культурна.

Щодо подальших досліджень в Україні з урахуванням досвіду США, на нашу думку, нового опрацювання потребують вивчення регіональних особливостей і стану складових освіти окремих областей (регіонів) та вироблення пропозицій щодо врахування регіональних характеристик при реалізації освітньої політики і забезпечення освітнього прогресу цього регіону. В такому контексті пропонуємо *рекомендації*: 1) для визначення регіональної специфіки виокремити такі регіони — столиця, великі міста, сільські округи або регіони біля великих міст, віддалені сільські регіони; 2) ввести проект державного узгодження запланованих освітніх змін на основі проведення технічної експертизи певного регіону. Така експертиза, крім статистичних даних про демографічний, економічний, соціальний стан регіону, інформацію про кількість державних та приватних шкіл і їх освітній напрям, має базуватись на наукових дослідженнях, які аналізують та мають обґрунтовані висновки щодо: навчальних досягнень по регіонах; навчальних досягнень, що не відповідають державним стандартам та нормам, або навпаки, дуже високих академічних досягнень; критеріїв оцінювання освітніх результатів та їх узгодженості з державними стандартами; напрямів регіональних освітніх вимірювань; шкільних та поза шкільних факторів впливу на результати навчальних досягнень.

ЛІТЕРАТУРА

1. America—2000: an education strategy. — Washington: U.S. Gov. Printing Office, 1991. — 34 p.
2. Anderson B. State strategies to support local school improvement [Text] // Knowledge: Creation, Diffusion, Utilization. — 2002. — Vol. 9. — № 1. — P. 42–86
3. Corcoran T. The use of research evidence in instructional improvement [Text] // Consortium for Policy Research in Education Policy Briefs. — 2003. — December 15; available at: www.cpre.org/Publications/rb40.pdf
4. Fuhrman S., Clune W. & Elmore R. Research on education reform: Lessons on the implamentation of policy [Text] // Teachers College Record. — 1988. — Vol. 90. — №2. — P. 237–277.
5. Honig M. The new middle management: Intermediary organizations in education policy implementation [Text] // Policy Analysis. — 2004. — № 26. — P. 65–87.

6. *Musella D.* Problems in policy implementation [Text] // In Holmes M., Leithwood K. & Musella (Eds.) Educational policy for effective schools. — P. 93–111. — Toronto, Canada: The Ontario Institute for studies in education.
7. No Child Left Behind Act of 2001 (Public Law 107–110), 2001.
8. Rotherham A. Hopes and hazards: No Child Left Behind & low performing public schools [Text] // The State Education Standard. National Association of State Boards of Education. — 2003. — P. 30–35.
9. U.S. Department of Education date. Retrieved June, 15, 2004, available at: www.ed.gov/about/overview/budget/statetables/index.html
10. www.2.ed.gov/legislation/ESEA/
11. www.2.ed.gov/legislation/GOALS/
12. www.ed.gov/legislation/

В статті досліджено правові основи здійснення стратегічних змін у політиці освіти США та їх зв'язок з науковими дослідженнями. Представлено трактування поняття «науково обґрунтоване дослідження». Проведено аналіз факторів, які впливають на стратегію здійснення регіональної освітньої політики та її ефективність.

Ключові слова: правові основи, освітня політика, науково обґрунтоване дослідження, стратегія здійснення, фактори впливу.

The basement of educational federal policy and its link with scientific based researches are presented in the article. Optimizing state policy implementation on the regional level is examined and “scientific based research” (SBR) is defined. Factors that have impact on regional policy implementing and its effectiveness are analyzed.

Key words: federal policy basement, educational policy, scientific based research, optimizing implementation, impact factors.

Бабко К. В.,

аспірант кафедри соціальної педагогіки Інституту соціальної роботи та управління Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

ОСНОВИ ОРГАНІЗАТОРСЬКОЇ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ ФУНКЦІЙ ЯК ПЕРЕДУМОВИ УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

У статті розглянуто розвиток організаторської та комунікативної функцій лідерства як передумови успішної професійної діяльності. Виявлено основні характеристики зазначених функцій. Проаналізовано різні погляди на процес та наслідки формування особистісних, емоційних та професійних характеристик особистості як складових організаторської та комунікативної функцій.

Ключові слова: організаторська функція, комунікативна функція, професійна діяльність.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Соціальна педагогіка є досить молодою наукою на теренах України. Але незважаючи на це, на неї покладено відповідальну місію в нашому суспільстві. Адже тільки соціальну педагогіку можна розглядати як науку, що розкриває вплив на педагогічний процес конкретних соціокультурних умов, які виконують роль посередника між соціальним середовищем і окремими галузями педагогічного знання, науку, тісно пов'язану з цивілізаційним розвитком суспільства й зі становленням соціально-громадських відносин [8, 4–5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Основними цілями та завданнями соціальної педагогіки, на думку А. В. Мудрик, є соціальне виховання в контексті соціалізації, а також формування гуманістичних соціальних установок щодо суб'єктів процесу соціального виховання [7, 5]. А. І. Левко вважає основними цілями вироблення відповідних норм та правил поведінки, методик та технологій пізнання, навчання та виховання, за допомогою яких здобуваються знання, вміння та навички [2, 41; 4, 44]. Такі сучасні українські науковці, як А. Й. Капська, О. В. Безпалько, О. Г. Карпенко, В. М. Тименко, виділяють також осмислення закономірностей і розробку проектів і програм формування не лише і не стільки професійно-кадрового потенціалу суспільства, скільки людини як особистості, спеціаліста. Російський науковець Л. В. Мардахаєв основною ціллю соціальної педагогіки вважає сприяння соціальному формуванню особистості, групи з урахуванням її своєрідності та соціо-